

Bryssel 20.7.2021
SWD(2021) 711 final

KOMISSIION YKSIKÖIDEN VALMISTELUASIAKIRJA

Oikeusvaltiokertomus 2021
Luku: Oikeusvaltiotilanne Suomessa

Oheisasiakirja

**KOMISSIION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE,
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN
KOMITEALLE**

Oikeusvaltiokertomus 2021

Oikeusvaltiotilanne Euroopan unionissa

{COM(2021) 700 final} - {SWD(2021) 701 final} - {SWD(2021) 702 final} -
{SWD(2021) 703 final} - {SWD(2021) 704 final} - {SWD(2021) 705 final} -
{SWD(2021) 706 final} - {SWD(2021) 707 final} - {SWD(2021) 708 final} -
{SWD(2021) 709 final} - {SWD(2021) 710 final} - {SWD(2021) 712 final} -
{SWD(2021) 713 final} - {SWD(2021) 714 final} - {SWD(2021) 715 final} -
{SWD(2021) 716 final} - {SWD(2021) 717 final} - {SWD(2021) 718 final} -
{SWD(2021) 719 final} - {SWD(2021) 720 final} - {SWD(2021) 721 final} -
{SWD(2021) 722 final} - {SWD(2021) 723 final} - {SWD(2021) 724 final} -
{SWD(2021) 725 final} - {SWD(2021) 726 final} - {SWD(2021) 727 final}

TIIVISTELMÄ

Suomen oikeuslaitosta pidetään edelleen hyvin riippumattomana. Äskettäin perustettu Tuomioistuinvirasto on aloittanut täysimittaisen toimintansa, ja tavanomaisten tehtäviensä hoitamisen lisäksi se avusti tuomioistuimia niiden covid-19-pandemiaan liittyvissä toimissa. Suomen Syyttäjälaitoksen uudistus on auttanut tehostamaan sen toimintaa mahdollistamalla keskittämisen, yhtenäisten käytäntöjen kehittämisen, yhteistyön parantamisen ja resurssien tasaisemman jakautumisen. Viranomaiset toteuttavat useita hankkeita oikeusjärjestelmän digitalisoinnin parantamiseksi ja oikeusapujärjestelmän saatavuuden parantamiseksi.

Suomea pidetään edelleen yhtenä EU:n ja koko maailman vähiten korruptoituneista maista. Valtioneuvosto hyväksyi 27. toukokuuta 2021 kattavan korruptionvastaisen strategian. Strategialla pyritään tehostamaan korruption torjuntaa muun muassa selkeyttämällä tehtäviä, lisäämällä tietoisuutta ja ennaltaehkäisyä, parantamalla avoimuutta ja korruptionvastaisen lainsäädännön vaikuttavuutta sekä tekemällä asiaa koskevaa tutkimusta. Viranomaiset painottavat voimakkaasti talousrikosten torjuntaa ja ovat myös ryhtyneet toimiin ulkomaisen lahjonnan torjumiseksi, koska sen paljastaminen ja syytteenpano on edelleen haasteellista. Lobbausta ei edelleenkään säännellä, mutta hallitus valmistelee lainsäädäntöä, jolla perustettaisiin avoimuusrekisteri. Lisäksi parhaillaan käsitellään lainsäädäntöaloitteita, joilla vastataan julkisen hallinnon ja yksityisten intressien välisen pyörövi-ilmion herättämään huoleen. Virkamiesten sidonnaisuusilmoituksia koskevasta tarkistetusta järjestelmästä keskustellaan parhaillaan, ja ehdotuksen, joka koskee väärinkäytösten paljastajien suojelun sääntelemistä uudella erillislailla, odotetaan tulevan voimaan vuoden 2021 loppuun mennessä.

Toimittajien ja media-alan ammattilaisten toimintaympäristö on Suomessa yleisesti ottaen vapaa ja suojattu. Pääasiallista media-alan sääntelyviranomaista, Liikenne- ja viestintävirastoa, pidetään oikeudenmukaisena ja avoimena, mutta sen taloudellinen tilanne on edelleen haastava. Annetulla uudella erityislainsäädännöllä mediapalvelujen tarjoajat veloitetaan asettamaan omistusrakennettaan koskevat tiedot julkisesti saataville. On asetettu valmisteluryhmä, jonka tarkoituksena on edelleen laajentaa perustuslaissa taattua oikeutta tutustua asiakirjoihin valvomalla sääntöjen noudattamista ja lisäämällä tämän oikeuden piiriin uusia tietoja. Hallitus suunnittelee myös muutoksia rikoslakiin helpottaakseen syytteenpanoa laittomien uhkausten ja haavoittuvassa asemassa oleviin uhreihin, kuten freelance-toimittajiin, kohdistuvan maalittamisen perusteella. Puuttuakseen naistoimittajiin kohdistuvaan vihapuheeseen hallitus valmistelee toista rikoslain muutosta, jolla sukupuoli lisättäisiin niiden vaikuttimien joukkoon, joiden perusteella rangaistusta (mistä tahansa) rikoksesta voidaan koventaa. Lisäksi hallitus harkitsee pysyvää tukimekanismia journalismin tukemiseksi Suomessa erityisesti covid-19-pandemiaan liittyneen väliaikaisen tukijärjestelmän lisäksi.

Hallitus on hyväksynyt paremman sääntelyn toimintaohjelman, jonka tavoitteena on parantaa lainsäädännön laatua, suunnittelua ja läpinäkyvyyttä. Useimmat covid-19-pandemian yhteydessä toteutetuista toimenpiteistä hyväksyttiin tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen. Valmiuslakiin perustuvien toimivaltuuksien käyttöönotto edellytti eduskunnan hyväksyntää ja perustuslainmukaisuuden ennakkoarviointia. Sekä oikeuskansleri että eduskunnan oikeusasiamies – jotka ovat kaksi keskeistä perusoikeuksien turvaamiseen osallistuvaa riippumatonta viranomaista – tukevat niiden tehtävien selkeyttämiseen tähtäävää uudistusprosessia, joka on tarkoitus esittää eduskunnalle syksyllä 2021. Syksyllä 2021

valitaan uusi kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta, joka on edistänyt hedelmällistä vuorovaikutusta viranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan välillä.

I. OIKEUSLAITOS

Suomen oikeuslaitoksen muodostavat yleiset tuomioistuimet eli 20 käräjäoikeutta, viisi hovioikeutta ja korkein oikeus (KKO), sekä hallintotuomioistuimet eli kuusi alueellista hallinto-oikeutta ja korkein hallinto-oikeus (KHO). Erityistuomioistuimia on kolme¹. Riippumaton Tuomioistuinvirasto huolehtii tuomioistuinten hallinnosta, kuten määrärahoista, toimitiloista ja tietojärjestelmistä.² Riippumaton tuomarinvalintalautakunta³ valmistelee tuomareiden virkanimityksiä koskevat esitykset valtioneuvostolle. Korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus sen sijaan laativat tuomarinimityksiä koskevat esityksensä itse.⁴ Tuomarit nimittää virkaansa tasavallan presidentti.⁵ Syyttäjälaitos on riippumaton valtion viranomaisena.⁶ Sitä johtaa valtakunnansyyttäjä, jonka presidentti nimittää oikeusministeriön esityksestä ja joka voidaan erottaa tehtävästään tai pidättää virantoimituksesta vain valtioneuvoston päätöksellä.⁷ Suomen asianajajaliitto⁸ on riippumaton yhteisö, joka valvoo asianajajien⁹ ammatillista toimintaa. Kurinpitomenettelyt asianajajia¹⁰ vastaan hoitaa valvontalautakunta¹¹, joka on Suomen asianajajaliiton yhteydessä toimiva riippumaton valvontaelin. Suomi osallistuu Euroopan syyttäjänvirastoon.¹²

Riippumattomuus

Suomen oikeuslaitosta pidetään hyvin riippumattomana. Käsitys tuomioistuinten ja tuomarien riippumattomuudesta on erittäin hyvä, sillä kansalaisista 83 prosenttia ja yrityksistä 86 prosenttia pitää sitä ”melko hyvänä tai erittäin hyvänä”.¹³ Luvut ovat vuodesta 2016 lähtien pysyneet jatkuvasti erittäin korkealla tasolla sekä kansalaisten että yritysten

¹ Markkinaoikeus, työtuomioistuin ja vakuutus-oikeus. CEPEJ (2020), *Study on the functioning of judicial systems in the EU Member States*.

² Tuomioistuinlaki, 19 a luku, Tuomioistuinvirasto.

³ Lautakunnassa on 12 jäsentä – yhdeksän tuomaria, jotka valitaan tuomarikunnan esityksestä eri oikeusasteita edustavista tuomioistuimista, ja kolme muuta jäsentä (yksi asianajaja, yksi syyttäjä ja yksi jäsen, joka edustaa oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta). Valtioneuvosto nimittää lautakunnan jäsenet viiden vuoden toimikaudeksi.

⁴ Valintaan osallistuvat kaikki korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden tuomarit. Tuomioistuinlaki, 11 luvun 7 §.

⁵ Kuhunkin virkaan esitetään vain yhtä hakijaa. Esitys ei ole sitova, mutta käytännössä sitä noudatetaan lähes aina. Yleisten tuomioistuinten virkanimitysten osalta tästä on ollut yksi poikkeus (vuonna 2000, jolloin tuomarinvalintalautakunta perustettiin) ja korkeimman oikeuden tuomarinimitysten osalta niin ikään yksi poikkeus (1970-luvulla).

⁶ Laki Syyttäjälaitoksesta (32/2019), 1 luvun 2 §.

⁷ Erottamispäätökseen voi hakea muutosta korkeimmasta hallinto-oikeudesta.

⁸ Laki asianajajista (496/1958).

⁹ Erilaisia oikeudellisia palveluja tarjoavat kolmentyyppiset oikeusalan ammattilaiset: asianajajat, julkiset oikeusavustajat ja luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat.

¹⁰ Valvontalautakunta hoitaa myös molempia muita oikeusalan ammattilaisten ryhmiä, julkisia oikeusavustajia ja luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia, koskevat kurinpitomenettelyt.

¹¹ Valvontalautakunta koostuu puheenjohtajasta ja 11 jäsenestä, joista kuusi puheenjohtajan lisäksi on asianajajaliiton ylimmän päätöksentekuelimen valitsemia asianajajia. Valtioneuvosto nimittää muut jäsenet, joista kaksi on luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia ja kolme juristeja, oikeusministeriön esityksestä sen jälkeen, kun ministeriö on pyytänyt asianajajaliitolta lausunnon ehdokkaiden kelpoisuudesta; laki asianajajista, 7 a §.

¹² Suomen valtuutettuja Euroopan syyttäjiä ei ole vielä nimitetty. Suomen viranomaiset ja EPPO pääsivät 4. kesäkuuta 2021 sopimukseen ja työstävät nyt käytännön järjestelyjä nimittämistä varten.

¹³ EU:n oikeusalan tulostaulu 2021, kaaviot 48 ja 50. Käsitykset oikeuslaitoksen riippumattomuudesta on jaoteltu seuraavasti: erittäin huono (alle 30 prosenttia vastaajista pitää oikeuslaitoksen riippumattomuutta melko hyvänä tai erittäin hyvänä); huono (30–39 %), keskitasoa (40–59 %), hyvä (60–75 %), erittäin hyvä (yli 75 %).

osalta. Kansalaisten osalta kyseinen osuus kasvoi tasaisesti vuoteen 2019 asti¹⁴, ja yritysten osalta se on kasvanut kahden viime vuoden ajan¹⁵.

Tuomioistuinvirasto aloitti toimintansa tammikuussa 2020, ja se on vakiintunut tärkeäksi tuomioistuinten toimintaa helpottavaksi laitokseksi. Tuomioistuinvirasto perustettiin tammikuussa 2020, kuten oikeusvaltiokertomuksessa 2020¹⁶ mainittiin. Tämä tuomioistuinten hallinnosta vastaava uusi riippumaton virasto¹⁷ on ensimmäisenä toimintavuonnaan vakiinnuttanut asemansa luomalla omat rakenteensa ja lujittamalla menettelyjään.¹⁸ Samalla se on hoitanut normaaleja tehtäviään, jotka liittyvät toimimiseen kaikkien tuomioistuinten keskushallintona ja koulutuksen järjestämiseen tuomareille yhteistyössä tuomarinkoulutuslautakunnan¹⁹ kanssa. Se on ollut aktiivisesti yhteydessä tuomioistuimiin ja järjestänyt säännöllisiä tapaamisia kaikkien tuomioistuinten johdon kanssa niiden tarpeiden arvioimiseksi. Sidosryhmien mukaan Tuomioistuinvirasto osallistui aktiivisesti tuomioistuinten tukemiseen.²⁰ Sen perustaminen on antanut tuomioistuimille mahdollisuuden keskittää voimavaransa keskeisiin tehtäviin ja vahvistanut edelleen oikeuslaitoksen riippumattomuutta.²¹

Laatu

Syyttäjälaitoksen uudistus on alkanut tuottaa tuloksia lisäämällä tehokkuutta ja erikoistumista.²² Syyskuussa 2019 valtakunnansyyttäjän toimisto ja 11 alueellista syyttäjänvirastoa yhdistettiin yhdeksi valtakunnansyyttäjänvirastoksi.²³ Uudelleenjärjestely on mahdollistanut keskittämisen ja yhtenäisten kansallisten syyttäjäkäytäntöjen kehittämisen, paremman yhteistyön Syyttäjälaitoksessa ja resurssien tasaisemman jakamisen.²⁴ Se on mahdollistanut myös syyttäjien paremman erikoistumisen.²⁵ Tämä on parantanut tehokkuutta, mistä on osoituksena muun muassa ratkaistujen asioiden määrän lisääntyminen syyttäjää kohti.²⁶ Uudistuksella on merkitystä myös korruption torjunnassa (ks. II jakso). Syyttäjälaitos

¹⁴ EU:n oikeusalan tulostaulu 2020, kaavio 45; EU:n oikeusalan tulostaulu 2021, kaavio 48.

¹⁵ EU:n oikeusalan tulostaulu 2020, kaaviot 47–50.

¹⁶ Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 2.

¹⁷ Suurin osa Tuomioistuinviraston päätöksentekovelimen jäsenistä on tuomarikunnan keskuudestaan valitsemia tuomareita oikeuslaitoksen kaikilta tasoilta, mikä on Euroopan neuvoston suositusten mukaista.

¹⁸ Euroopan tuomarineuvostojen verkoston panos vuoden 2021 oikeusvaltiokertomukseen, s. 10.

¹⁹ Tuomarinkoulutuslautakunta on riippumaton elin, joka koostuu pääasiassa tuomareista ja muiden oikeusalan ammattien edustajista ja jonka tehtävänä on tuomioistuinten henkilöstölle järjestettävän koulutuksen suunnittelu ja koordinointi. Se järjestää myös hakumenettelyn tuomioistuinharjoitteluun. Tuomarinkoulutuslautakunta,

<https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/tuomioistuinlaitos/lautakunnat/tuomarinkoulutuslautakunta.html>

²⁰ Euroopan tuomarineuvostojen verkoston antamat tiedot vuoden 2021 oikeusvaltiokertomukseen, s. 10; tiedot saatu maavierailun yhteydessä korkeimmalta oikeudelta ja Suomen tuomariliitolta.

²¹ Maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

²² Tarkempia tietoja uudistuksesta on oikeusvaltiokertomuksen 2020 oikeusvaltiotilannetta Suomessa koskevassa luvussa, s. 3.

²³ Laki Syyttäjälaitoksesta (32/2019).

²⁴ Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Syyttäjälaitokselta.

²⁵ Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Syyttäjälaitokselta.

²⁶ Syyttäjälaitoksen tilinpäätöslaskelmat vuodelta 2020, kohta 1.4.1; tiedot saatu maavierailun yhteydessä Syyttäjälaitokselta.

ilmoitti osittain covid-19-pandemian aiheuttamasta asiaruuhkasta²⁷ ja sai lisärahoitusta sen purkamiseksi²⁸.

Viranomaiset toteuttavat useita hankkeita oikeusjärjestelmän digitalisaation parantamiseksi. Hallinto- ja erityistuomioistuinten uusi asianhallintajärjestelmä, joka laadittiin yhteistyössä tuomareiden kanssa, saatiin valmiiksi joulukuussa 2020, ja se on otettu käyttöön kaikissa asianomaisissa tuomioistuimissa, vaikka siinä on ilmennyt joitakin teknisiä ongelmia.²⁹ Järjestelmän avulla käyttäjät voivat muun muassa esittää muutoksenhakemuksia, vastaanottaa tiedoksiannettavia asiakirjoja ja tarkistaa menettelyjen tilan verkossa.³⁰ Se mahdollistaa myös tuomioiden antamisen koneellisesti luettavassa muodossa.³¹ Vastaava yleisten tuomioistuinten asianhallintajärjestelmä on kehitteillä, ja sen odotetaan valmistuvan vuoden 2022 loppuun mennessä.³² Lisäksi oikeusministeriö sai vuoden 2020 lopussa valmiiksi järjestelmän, joka mahdollistaa tuomioistuinten ja muiden viranomaisten päätösten automaattisen anonymisoinnin ja annotoinnin. Tämän odotetaan lisäävän asiakirjojen sähköistä saatavuutta.³³ Lisäksi oikeusministeriö kehittää tuomioistuinten ja muiden viranomaisten käyttöön uutta raportointivälinettä³⁴, jolla on tarkoitus lisätä kerättyjen tietojen käytettävyyttä.³⁵

Viranomaiset ovat teettäneet hankkeita oikeusapujärjestelmän saatavuuden parantamiseksi. Oikeudenkäyntikuluja pidetään keskimäärin korkeina, mikä voi haitata oikeussuojan saatavuutta erityisesti keskituloisten keskuudessa.³⁶ Hallitusohjelman³⁷ mukaan oikeusavun tulorajojen nostamista on selvitettävä keskituloisten oikeusavun saatavuuden parantamiseksi, ja oikeusministeriö käynnisti tämän mukaisesti kesäkuussa 2020 selvityshankkeen, jossa tarkastellaan oikeusavun saatavuutta.³⁸ Oikeusministeriö on myös käynnistänyt hankkeen, jossa selvitetään mahdollisuuksia perustaa keskitetty Oikeusapu- ja edunvalvontavirasto. Tähän uuteen viranomaiseen keskitettäisiin oikeusavun hallinnointi³⁹ sen varmistamiseksi, että oikeusapua tarjotaan riittävästi ja tasapuolisesti koko maassa.⁴⁰ Vuonna 2019 käynnistetty oikeusavustajien päivitysjärjestelmän valmistelu⁴¹ on keskeytetty siksi aikaa, kun viranomaiset selvittävät rahoitusvaihtoehtoja.⁴²

²⁷ Syyttäjälaitoksen tilinpäätöslaskelmat vuodelta 2020, kohta 1.4.1.

²⁸ Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Syyttäjälaitokselta.

²⁹ Maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

³⁰ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 12.

³¹ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 12.

³² Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 13.

³³ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 12; maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

³⁴ Välineen on tarkoitus kerätä asioiden lukumäärän ja menettelyjen keston kaltaisia tietoja ja yhdistää ne taloudellisiin ja henkilöresursseihin liittyviin tietoihin.

³⁵ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 14; tiedot saatu maavierailun yhteydessä oikeusministeriöltä.

³⁶ Oikeuskanslerin panos oikeusvaltiokertomukseen 2021; maavierailun yhteydessä saadut tiedot; Suomen valtioneuvosto: Selvitys julkisen oikeusavun tulorajojen vaikutuksista.

³⁷ Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma, 10.12.2019. *Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta*, s. 93.

³⁸ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 10; tiedot saatu maavierailun yhteydessä oikeusministeriöltä.

³⁹ Oikeusapua antavat julkiset oikeusaputoimistot, jotka hoitavat päätehtävänsä riippumattomasti. Hallinnollista tukea varten toimistot on nykyisin jaettu kuuteen oikeusapupiiriin.

⁴⁰ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 10.

⁴¹ Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 4.

⁴² Maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

Tuomioistuinvirasto jatkoi aktiivisesti tuomioistuinten tukemista covid-19-pandemian aikana.⁴³ Covid-19-pandemian alusta lähtien Tuomioistuinvirasto on erityisesti pyrkinyt auttamaan tuomioistuimia näiden pandemian vuoksi toteuttamissa toimenpiteissä.⁴⁴ Tuomioistuinvirasto avusti muun muassa kriisiviestinnässä, julkaisi oppaan etäyhteyksien käytöstä oikeudenkäynneissä ja järjesti tietotekniikkalaitteiden toimittamisen.⁴⁵ Säännöllisissä tapaamisissa tuomioistuinten johdon kanssa (ks. edellä) oli tilaisuus keskustella menetelmistä, joilla puututaan konkreettisiin ongelmiin, ja jakaa kokemuksia kollegojen kanssa.

Tehokkuus

Oikeusjärjestelmä toimii edelleen tehokkaasti.⁴⁶ Oikeuslaitoksen suorituskyky on keskitasoa, kun tarkastellaan arviota siviili- ja kauppaoikeudellisten riita-asioiden ja hallinto-oikeudellisten asioiden ratkaisemiseen kuluva ajasta. Siviili- ja kauppaoikeudellisten riita-asioiden selvitysaste on jonkin verran heikentynyt vuodesta 2016, mutta se on edelleen 100 prosenttia.⁴⁷ Hallinto-oikeudellisten asioiden selvitysaste on sen sijaan laskenut 112 prosentista 100 prosenttiin vuosina 2018–2019.⁴⁸ Vireillä olevia siviili- ja kauppaoikeudellisia riita-asioita on hyvin vähän, ja vireillä olevien hallinto-oikeudellisten asioiden määrä vastaa keskiarvoa. Tämä osoittaa, että oikeuslaitos suoriutuu asioiden määrästä hyvin.⁴⁹ Vaikka tuomioistuimet ovat yleensä onnistuneet jatkamaan toimintaansa covid-19-pandemian aikana, sidosryhmät ovat ilmoittaneet menettelyjen viivästyneisyydestä, ja eräät tuomioistuimet purkavat nyt asiaruuhkaa.⁵⁰

II. KORRUPTIONTORJUNNAN KEHYS

Suomessa ei ole erillistä korruptiontorjuntavirastoa, vaan korruptiontorjunnasta vastaavat useat eri viranomaiset ja elimet. Näitä ovat muun muassa oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, poliisi, Verohallinto, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, eduskunnan oikeusasiamies ja oikeuskansleri.⁵¹ Oikeusministeriön kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto valvoo edelleen korruptionvastaisia toimia ja koordinoi korruptionvastaista yhteistyöverkostoa, joka koostuu asianomaisten ministeriöiden, poliisin, Syyttäjälaitoksen, elinkeinoelämän ja kansalaisjärjestöjen edustajista.

Asiantuntijat ja yritysjohtajat pitävät Suomea yhtenä maailman vähiten korruptoituneista maista. Transparency Internationalin vuoden 2020 korruptioindeksissä Suomi sai 85/100 pistettä ja sijoittui toiselle sijalle Euroopan unionissa ja kolmannelle sijalle maailmanlaajuisesti.⁵² Tämä käsitys on kuitenkin heikentynyt⁵³ viiden viime vuoden aikana.⁵⁴

⁴³ Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 4.

⁴⁴ Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Tuomioistuinvirastolta, korkeimmalta oikeudelta ja Suomen tuomariliitolta.

⁴⁵ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 30; maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

⁴⁶ Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 4–5.

⁴⁷ EU:n oikeusalan tulostaulu 2021, kaavio 12.

⁴⁸ EU:n oikeusalan tulostaulu 2021, kaavio 13.

⁴⁹ EU:n oikeusalan tulostaulu 2021, kaaviot 6–16.

⁵⁰ Maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

⁵¹ Oikeusministeriö: *Korruptiontorjunta Suomessa*.

⁵² Transparency Internationalin korruptioindeksi 2020 (2021), s. 2–3. Käsitys korruption tasosta on luokiteltu seuraavasti: alhainen (asiantuntijoiden ja yritysjohtajien käsitystä julkisen sektorin korruptiosta kuvaava

Ensimmäinen kansallinen korruptionvastainen strategia hyväksyttiin 27. toukokuuta 2021.⁵⁵ Marraskuussa 2019 oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden ministerityöryhmä päätti käynnistää korruption vastaisen strategian jatkovalmistelun. Oikeusministeriö asetti 23. huhtikuuta 2020 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia korruption vastaisen strategian ja toimenpideohjelman luonnos, jotta voidaan vahvistaa korruption torjuntaa ja ennaltaehkäisyä.⁵⁶ Strategia on laaja-alainen ja kattaa sekä ennaltaehkäisevät että reaktiiviset näkökohdat. Sen tavoitteena on vahvistaa korruption torjuntaa, edistää sen tunnistamista ja ennaltaehkäisyä, selventää edelleen tehtäviä sekä parantaa viranomaisten yhteistyötä. Tarkoituksena on myös parantaa korruptiontorjuntaan liittyvän lainsäädännön tehokkuutta sekä asiaa koskevaa tutkimusta.⁵⁷ Strategiaan liittyy sen kaikki alat kattava yksityiskohtainen toimenpideohjelma vuosiksi 2021–2023. Toimenpideohjelmassa vahvistetaan tarkat toimet ja nimetään niistä vastaavat viranomaiset. Itse valmisteluprosessi on osaltaan lisännyt yleisön tietoisuutta ja laajentanut yksimielisyyttä siitä, että asiaa koskevien tietojen saatavuutta on parannettava.⁵⁸

Vaikka Suomessa ei ole korruptionrikosten syytetoimiin erikoistuneita yksiköitä⁵⁹, Syyttäjälaitoksen uudistus on mahdollistanut yksittäisten syyttäjien paremman erikoistumisen. Syyttäjälaitoksen organisaatiouudistus vuonna 2019 paransi syyttämiskäytäntöjen yhdenmukaisuutta ja antoi syyttäjille paremmat mahdollisuudet erikoistumiseen (ks. I jakso).⁶⁰ Tällä hetkellä kuuden erikoissyyttäjän erikoisalana on korruptio. Lisäksi virkarikoksiin erikoistuneita syyttäjiä on 19. Kaikilla aluesyyttäjillä on toimivalta nostaa syyte vähäisissä korruptiotapauksissa.⁶¹ Korruptiontorjunnasta vastaavien viranomaisten yhteistyön ilmoitetaan olevan tuloksellista kautta linjan, ja se ulottuu myös alueelliselle tasolle.⁶² Rahanpesun selvittelykeskus osallistuu tiiviisti korruptioepäilyjen tutkimiseen.

Syytetoimiin johtaneiden korruptio- ja talousrikostapausten keskimääräinen vuotuinen määrä on pysynyt suhteellisen vakaana kymmenen vuoden raportointijakson aikana, ja tapauksia on keskimäärin kymmenen vuodessa.⁶³ Viime vuosina tuomioistuimet ovat viime kädessä päättäneet jättää erittäin suuren osan korruptiotapauksista tutkimatta.⁶⁴ Suurin

pistemäärä yli 80); suhteellisen alhainen (79–69 pistettä), suhteellisen korkea (68–55 pistettä), korkea (alle 54 pistettä).

⁵³ Vuonna 2015 pistemäärä oli 90, ja vuonna 2020 se oli 85. Pistemäärä nousee/laskee merkittävästi, kun se muuttuu enemmän kuin viisi pistettä; se paranee/heikentyy, jos muutokset ovat 4–5 pistettä; ja se on suhteellisen vakaa, jos muutokset ovat 1–3 pistettä viiden edellisen vuoden aikana.

⁵⁴ Edelliseltä vuodelta raportoidut eurobarometritiedot kansalaisten ja yritysten korruptiota koskevista käsityksistä ja kokemuksista päivitetään joka toinen vuosi. Tuoreimmat tiedot ovat Erityiseurobarometri 502 (2020) ja Flash-Eurobarometri 482 (2019).

⁵⁵ Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 6; oikeusministeriön lehdistötiedote (27.5.2021) ”Korruptiota torjutaan kokonaisvaltaisesti ja pitkäjänteisesti”.

⁵⁶ Oikeusministeriön lehdistötiedote (2020) ”Työryhmä valmistelee korruptionvastaista strategiaa” (24.4.2020, saatavilla suomeksi ja ruotsiksi).

⁵⁷ Ks. edellinen alaviite.

⁵⁸ Tiedot saatu maavierailun yhteydessä oikeusministeriöltä.

⁵⁹ Lukuun ottamatta yhtä valtakunnansyyttäjän toimiston yksikköä, joka on erikoistunut poliisien tekemiin rikoksiin, joihin saattaa liittyä myös korruptiota; maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

⁶⁰ Syyttäjälaitos (30.9.2019): lehdistötiedote ”Syyttäjälaitos aloittaa toimintansa yhtenä virastona 1. lokakuuta”.

⁶¹ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 16.

⁶² Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Syyttäjälaitokselta ja keskusrikospoliisilta (jonka yhteydessä rahanpesun selvittelykeskus toimii).

⁶³ Maavierailun yhteydessä saadut tiedot vuosilta 2010–2019.

⁶⁴ Maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

osa korruptionrikoksista, joista viranomaiset aloittavat syytetoimet, tapahtuu talousrikosten alalla.

Ulkomaisen lahjonnan ehkäisemisessä, havaitsemisessa ja syytteesenpanossa esiintyvien puutteiden korjaamiseksi on toteutettu toimia. OECD:n mukaan ulkomaisia lahjontatapauksia ei ole havaittu tai tutkittu eikä niistä ole nostettu syytteitä vuoden 2017 jälkeen.⁶⁵ Hallitus ilmoitti tekevänsä asiasta kattavaa arviointia ja käynnistäneensä ennaltaehkäiseviä toimia. Tuomareille, syyttäjille ja lainvalvontaviranomaisille tarkoitettuja koulutusohjelmia on käynnissä.⁶⁶ Suomi on myös laatinut pienille ja keskiuurille yrityksille yksityiskohtaisen ohjeasiakirjan, jossa käsitellään korruptionriskejä, kuten ulkomaista lahjontaa.⁶⁷ Ohjeiden tavoitteena on lisätä tietoisuutta korruptionriskeistä ja seurauksista yksityisellä sektorilla yritysten toimiessa kotimaan tai kansainvälisillä markkinoilla ja tarjota yrityksille käytännön välineitä korruption käsittelyyn.

Hallituksen jäseniä koskevien tutkimusten kehys on herättänyt huolta. Ministerit voidaan saattaa vastuuseen virka-aseman väärinkäytöstä⁶⁸ vain erityisen perustuslaillisen prosessin kautta, jossa eduskunta päättää syytteen nostamisesta perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella.⁶⁹ Euroopan neuvoston lahjonnan vastainen valtioiden ryhmä (GRECO) on ilmaissut huolensa tämän prosessin rajoitetuista tutkinta- ja syytevaltuuksista⁷⁰, jotka voivat aiheuttaa vaikeuksia korkean tason korruptiontapauksissa.

Virkakunnan ja ylimpien virkamiesten toimintaohje, jossa kootaan yhteen voimassa olevat ohjeet, julkaistiin 7. toukokuuta 2021.⁷¹ Virkamieseettistä kehystä ei ollut tätä ennen konsolidoitu, vaan se sisältyi useisiin eri lakeihin⁷². Toimintaohjeessa kootaan yhteen arvoja, yleisiä tehtäviä, sivutoimia, lahjoja ja etuuksia koskevat säännöt, ja se sitoo kaikkia, myös ylimpiä virkamiehiä, mutta ei ministereitä.⁷³ Valtiovarainministeriö on myös päivittänyt 1. toukokuuta 2021 virkamiesten vieraanvaraisuutta, etuja ja lahjoja koskevan ohjeasiakirjan⁷⁴. Ministerit saivat syksyllä 2020 ohjeet lahjoista ja niiden rekisteröinnistä.⁷⁵

Lobbausta ei edelleenkään ole säännelty Suomessa, ja avoimuusrekisteriä koskevaa lainsäädäntöä valmistellaan parhaillaan.⁷⁶ Oikeusministeriö on äskettäin julkaissut selvityksen lobbauksen käytänteistä Suomessa⁷⁷. Selvityksessä lobbaus määritellään laajalle

⁶⁵ OECD antaa julkaisussa ”Bribery and corruption news” (OECD, 2020) tunnustusta Suomen sitoutumiselle korruption torjuntaan mutta on huolissaan ulkomaisen lahjonnan valvonnan puutteesta (20.10.2020).

⁶⁶ OECD, ”Implementing the OECD anti-bribery convention. Phase 4 written follow-up report by Finland” (2020), s. 5–7; maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

⁶⁷ Työ- ja elinkeinoministeriö (2020): *Korruptiontorjuntaopas pk-yrityksille*.

⁶⁸ Ministerivastuuta säännellään perustuslaissa, jossa on muun muassa sivutoimia ja sidonnaisuusilmoitusta sekä esteellisyyttä koskevia säännöksiä, sekä hallintolaissa, jossa on esteellisyyttä koskevia säännöksiä.

⁶⁹ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 20.

⁷⁰ GRECO Fifth Evaluation Round – Compliance Report, 39 kohta.

⁷¹ Suomen valtioneuvosto (2021): *Virkamieseettinen toimintaohje*; toimintaohjeen laadinnasta kerrottiin oikeusvaltiokertomuksen 2020 oikeusvaltiotilannetta Suomessa koskevassa luvussa, s. 6.

⁷² Valtion virkamieslaki; hallintolaki; laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta; rikoslaki.

⁷³ Suomen valtioneuvosto (2021): *Virkamieseettinen toimintaohje*; ks. myös oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 6.

⁷⁴ Valtiovarainministeriö (2021): *Vieraanvaraisuudesta, eduista ja lahjoista*.

⁷⁵ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 17.

⁷⁶ Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 7–8.

⁷⁷ Hirvola, Aino, Mikkonen, Salla, Skippari, Mika ja Tiensuu, Paul (2021), ”Kohti avoimempaa lobbausta: Lobbauksen nykytila Suomessa valtiollisella tasolla” (julkaisusarjassa ”Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita”, 2021), s. 6.

levinneeksi käytännöksi, joka jää usein pimentoon. Parlamentaarinen työryhmä jatkaa avoimuusrekisteriä koskevan lainsäädännön valmistelutyötä⁷⁸ päätöksentekoprosessin parantamiseksi ja kansalaisten luottamuksen lisäämiseksi. Ensimmäisenä vaiheena on tarkoitus velvoittaa vain valtionhallinnon päätöksentekoon vaikuttavat lobbaajat rekisteröitymään, mutta soveltamisalaa saatetaan myöhemmin laajentaa kattamaan myös paikallis- ja aluehallinto.⁷⁹ Avoimuusrekisteriä koskevan lain odotetaan tulevan voimaan vuonna 2023, ja tavoitteena on ottaa samanaikaisesti käyttöön sähköinen rekisteri.⁸⁰

Hallitus valmistelee lainsäädäntöehdotuksia pyörövi-ilmion sääntelyn tiukentamiseksi. Hallituksen esitys virkamiesten karenssiajan pidentämisestä kuudesta kuukaudesta 12 kuukauteen on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2021.⁸¹ Ministerien osalta hallitus valmistelee parhaillaan lainsäädäntöhanketta, joka koskee pyörövi-ilmion rajoittamista mahdollisten eturistiriitojen välttämiseksi ministerien virkakauden jälkeen. Tämä esitys oli tarkoitus antaa eduskunnalle keväällä 2021.⁸² Pyörövi-ilmioista on keskusteltu laajasti eräiden valtakunnallisissa tiedotusvälineissä raportoitujen tapausten vuoksi. Eturistiriitoja ei ole edelleenkään määritelty lainsäädännössä, joskin aiemmin on annettu suosituksia ministereiden ilmoitusten ja muiden ylimpien virkamiesten antamien tietojen virallisen tarkistamisjärjestelmän perustamisesta tai tehostamisesta.⁸³

Parlamentaarinen työryhmä tarkastelee puolue- ja vaalirahoitusta koskevaa lainsäädäntöä. Puoluerahoitusta valvoo Valtiontalouden tarkastusvirasto.⁸⁴ On kuitenkin ilmaistu huolia siitä, että nykyiset säännöt sisältävät porsaanreikiä, joiden vuoksi kaikkien rahoitusosuuksien alkuperä ei tarvitse ilmoittaa. Kansallisen demokratiaohjelman mukainen parlamentaarinen työryhmä tarkastelee vaali-, puolue- ja puoluerahoituslainsäädännön kehittämistä ja antaa raporttinsa vuonna 2021.⁸⁵

Sidonnaisuusilmoituksia koskevaa järjestelmää tarkistetaan parhaillaan. Ylimpien virkamiesten sidonnaisuusilmoituksista säädetään valtion virkamieslaissa⁸⁶. Eduskunnalle on tarkoitus esittää vuoden 2021 aikana lainsäädäntömuutos, jolla velvollisuus ilmoittaa sidonnaisuuksista laajennettaisiin koskemaan myös ministereiden erityisavustajia.⁸⁷ Suunnitteilla myös muutoksia, joilla rajoitetaan virkamiesten harkintavaltaa heidän sidonnaisuusilmoitukseensa sisällytettävien tietojen sekä sen suhteen, missä määrin tiedoilla on katsottava olevan merkitystä arvioitaessa heidän kykyään hoitaa tehtäviään riippumattomasti.⁸⁸

Väärinkäytösten paljastajien suojelua koskevaa lainsäädäntöä valmistellaan parhaillaan. Väärinkäytösten paljastajien suojelusta ei ole annettu yleistä lainsäädäntöä, ja ilmoitettuja lain rikkomisia on käsitelty erityislainsäädännön, kuten työoikeuden ja

⁷⁸ Oikeusministeriö (2019): Valtioneuvoston hankeikkuna (avoimuusrekisteri).

⁷⁹ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 17.

⁸⁰ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 17.

⁸¹ Oikeusministeriö, tietoja esityksestä laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta, <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=797974c6-56bd-400f-b08d-be3a835b47ca>

⁸² Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 16.

⁸³ GRECO Fifth Evaluation Round – Evaluation Report, suositus iii; oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 8.

⁸⁴ Valtiontalouden tarkastusvirasto: Vaali- ja puoluerahoituksen valvonta.

⁸⁵ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 17.

⁸⁶ Valtion virkamieslaki (750/1994), 8 a § oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 8.

⁸⁷ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 17.

⁸⁸ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 17.

rikosoikeuden, avulla. Suomessa valmistellaan parhaillaan väärinkäytösten paljastajien suojelua koskevaa uutta lainsäädäntöä, jolla pannaan kansallisella tasolla täytäntöön EU:n direktiivi unionin oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta⁸⁹. Sen odotetaan tulevan voimaan joulukuun puolivälissä 2021. Valtiovarainministeriö asetti maaliskuussa 2021 työryhmän⁹⁰ valmistelemaan sääntöjenvastaisuuksien teknistä ilmoituskanavapalvelua valtionhallinnossa. Tämä liittyy unionin oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta annetun EU:n direktiivin täytäntöönpanoon.

Korruptionvastaista lainsäädäntöä ja muita toimenpiteitä on sovellettu covid-19-pandemian aikana tavalliseen tapaan. Keskusrikospoliisi seuraa ja analysoi covid-19-pandemian vaikutusta korruptioon. Korruptiota ei yleisesti pidetä merkittävänä ongelmana Suomen terveydenhoitoalalla, mutta vastuuviranomaiset ovat tietoisia riskien lisääntymisestä covid-19-pandemian aikana. Valtiovarainministeriön johdolla laaditaan yhdessä kuntien kanssa strategiaa paremmista ja kestävämmistä julkisista hankintakäytännöistä riskien vähentämiseksi.⁹¹

III. TIEDOTUSVÄLINEIDEN MONIARVOISUUS JA VAPAAUS

Sananvapautta suojellaan Suomessa perustuslailla, jossa taataan myös oikeus tutustua julkisiin asiakirjoihin. Suomi edellyttää, että mediapalvelujen tarjoajat julkistavat tiedot omistusrakenteestaan. Tiedotusvälineitä sääntelevä viranomainen on Suomessa Liikenne- ja viestintävirasto (Traficom). Sen tehtävät ja valtuudet on vahvistettu laissa. Tarkistetun audiovisuaalisia mediapalveluja koskevan direktiivin saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä on annettu lainsäädäntöä.⁹²

Media-alan sääntelyviranomainen, Liikenne- ja viestintävirasto (Traficom), toimii riippumattomasti ja tuloksellisesti, mutta sen taloudellinen tilanne on edelleen haastava.⁹³ Tiedotusvälineiden moniarvoisuuden seurantavälineen uusimman raportin (MPM 2021) mukaan media-alan sääntelyviranomainen toimii oikeudenmukaisesti ja läpinäkyvästi. Tiedotusvälineiden moniarvoisuuden seurantavälineen mukaan suurempia riskejä liittyy ainoastaan siihen, että hallitus valvoo viraston talousarviota vain osittain ja että sen määrärahat ovat riittämättömät.⁹⁴ Virasto on ilmoittanut irtisanovansa mahdollisesti jopa 56 sen lähes 1 000 työntekijästä.⁹⁵ Näistä haasteista huolimatta Traficomin mediavalvontatehtävissä toimiva henkilöstö on viime aikoina hieman lisääntynyt. Toinen

⁸⁹ Direktiivi (EU) 2019/1937 unionin oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta. Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 18.

⁹⁰ Valtiovarainministeriö (25.3.2021): Työryhmä ilmoituskanavapalvelun perustamiseksi unionin oikeuden rikkomisesta ilmoittaville henkilöille.

⁹¹ Tiedot saatu maavierailun yhteydessä valtiovarainministeriöltä.

⁹² Toimittajat ilman rajoja -järjestö on julkaissut vuodesta 2002 alkaen vuosittain lehdistönvapausindeksin, jossa Suomi on jatkuvasti kuulunut viiden kärkeen. Tällä hetkellä se on toisella sijalla maailmanlaajuisesti ja ensimmäisellä sijalla EU:n jäsenvaltioista.

⁹³ Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 9, ja Suomeen vuonna 2021 tehdyn vierailun yhteydessä Traficomilta saadut tiedot. Todettakoon, että tarkistetun audiovisuaalisia mediapalveluja koskevan direktiivin mukaan "[j]äsenvaltioiden on varmistettava, että kansallisilla sääntelyviranomaisilla tai -elimillä on riittävät taloudelliset ja henkilöstöresurssit sekä täytäntöönpanovaltuudet, jotta ne voivat hoitaa tehtävänsä tehokkaasti ja edistää ERGAN työtä". Direktiivin 2010/13/EU 30 artiklan 4 kohta, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 2018/1808/EU.

⁹⁴ MPM 2021, Suomen maaraportti, s. 8.

⁹⁵ YLE (12.5.2021): Traficom irtisanoo enintään 56 henkeä. Median lisäksi Traficomin erityisaloja ovat autoilijoille tarkoitetut palvelut, liikennejärjestelmäpalvelut, digitaaliset yhteydet ja Kyberturvallisuuskeskus.

erityistehtäviä hoitava riippumaton media-alan elin, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti⁹⁶, ilmoitti puolestaan, että sen resurssit ovat hieman parantuneet edellisvuoteen verrattuna ja että se on pystynyt rekrytoimaan uutta henkilöstöä.

Uusi lainsäädäntö on parantanut tiedotusvälineiden omistuksen läpinäkyvyyttä.⁹⁷ Tarkistetun audiovisuaalisia mediapalveluja koskevan direktiivin⁹⁸ voimaansaattamisen yhteydessä Suomessa tuli tammikuussa 2021 voimaan uusia säännöksiä⁹⁹, joilla veloitetaan mediapalvelujen tarjoajat julkistamaan omistusrakenteensa. Tätä ennen ei ollut tiedotusvälineiden omistuksen läpinäkyvyyttä koskevia erityisiä sääntöjä, joskin omistustietojen vapaaehtoinen ilmoittaminen oli yleistä, ja media-alan yrityksiin sovellettiin osakeyhtiöitä koskevia yleisiä julkistamissääntöjä.¹⁰⁰ MPM toteaa, että Suomen uutismedia on hyvin keskittynyttä.¹⁰¹

Hallitus on myöntänyt avustuksia auttaakseen media-alaa selviytymään covid-19-kriisistä. Lokakuussa 2020 hallitus myönsi 7,5 miljoonan euron avustuksen covid-19-pandemiasta kärsivien sisältöä tuottavien tiedotusvälineiden tukemiseen ja monipuolisen journalistisen sisällön tarjonnan lisäämiseen sekä journalismin edistämiseen paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla.¹⁰² Avustus myönnettiin kaikille niille media-alan yrityksille, jotka täyttivät tuen saamisen ensisijaisesti taloudelliset edellytykset, joihin kuului muun muassa näyttö mainosmyynnin vähenemisestä. Sidosryhmät ovat kuitenkin huomauttaneet, että tietyt keskikokoiset media-alan yritykset eivät pystyneet täyttämään kaikkia tuen saamisen edellytyksiä.¹⁰³ Liikenne- ja viestintäministeriön asettama työryhmä selvittää, voitaisiinko Suomessa ottaa käyttöön pysyvämpi journalismia tukeva avustusmekanismi.¹⁰⁴

Oikeusministeriö suunnittelee hallitusohjelman mukaisesti viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain päivittämistä.¹⁰⁵ Hallitus arvioi muun muassa, voitaisiinko julkisuuslakia soveltaa dataan ja tietoihin yleisemmässä merkityksessä ja olisiko sen soveltamisala laajennettava kattamaan julkisen sektorin omistamat tai sen määräysvallassa olevat oikeussubjektit.¹⁰⁶ Myös lain noudattamisen valvontaa tehostetaan.¹⁰⁷ Vallalla on edelleen käsitys, jonka mukaan jotkin viranomaiset, kuten poliisi, ovat pyrkinet tulkitsemaan

⁹⁶ Sen lisäksi, että Kansallinen audiovisuaalinen instituutti luokittelee kuvaohjelmat alaikäisten suojelemiseksi, sillä on lakisääteinen velvollisuus (laki Kansallisesta audiovisuaalisesta instituutista 1434/2007) edistää mediakasvatusta.

⁹⁷ Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 9.

⁹⁸ Tarkistetun audiovisuaalisia mediapalveluja koskevan direktiivin 5 artikla.

⁹⁹ Laki sähköisen viestinnän palveluista 917/2014, 4 a §; Landskapslag (2011:95) om radio- och televisionsverksamhet, 5 §, sellaisena kuin se on muutettuna Ahvenanmaan maakuntalailalla 2020/119.

¹⁰⁰ Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 9.

¹⁰¹ MPM 2021, Suomen maaraportti, s. 9.

¹⁰² Valtioneuvoston asetus valtionavustuksesta journalistisen sisällön edistämiseen vuonna 2020 (679/2020), saatavilla osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20200679>; Liikenne- ja viestintävirasto Traficom (21.12.2020) (<https://www.traficom.fi/fi/ajankohtaista/journalismin-edistamiseen-myonnetaan-koronatukea-75-miljoonaa-euroa>).

¹⁰³ Medialiitto (23.12.2020) (<https://www.medialiitto.fi/uutiset/journalismin-edistamiseen-myonnettiin-tukea-236-tiedotusvalineelle/>) sekä maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

¹⁰⁴ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 21.

¹⁰⁵ Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 10.

¹⁰⁶ Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 24–25.

¹⁰⁷ Suomen valtioneuvosto (2019): Hallituksen toimintasuunnitelma: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta.

sääntöjä tiukemmin.¹⁰⁸ Oikeusministeriö on asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on kesäkuuhun 2023 mennessä arvioida ja selventää asteittain nykyisen lainsäädännön soveltamisalan riittävyttä ja mahdollisia puutteita ja esittää ratkaisuja. Arvioinnissa käsitellään rakenteellisia muutoksia sekä digitalisaatiota. Työryhmä esittää myöhemmin vuonna 2021 ehdotuksen siitä, tarvitaanko lainsäädäntöön kiireellisiä muutoksia.¹⁰⁹ Kansalaisjärjestöt suhtautuvat tähän aloitteeseen yleisesti ottaen myönteisesti. Myös yksityisyyden suojan ja yleistä etua koskevien tietojen saatavuuden välistä tasapainoa on parannettava.¹¹⁰

Parhailtaan valmistellaan useita lainsäädäntöuudistuksia, joilla puututaan toimittajiin kohdistuvaan verkkohäirintään.¹¹¹ Oikeusministeriö on julkaissut hallituksen esityksen rikoslain muuttamisesta. Esityksen mukaan syyttäjät voisivat tietyissä tapauksissa nostaa uhrin puolesta syytteen laittomista uhkauksista ja maalittamisesta. Muutoksella pyritään puuttumaan freelance-toimittajien ja julkisissa luottamustehtävissä toimivien henkilöiden haavoittuvaan asemaan. Sen odotetaan tulevan voimaan syksyllä 2021.¹¹² Puuttuakseen naistoimittajiin kohdistuvaan vihapuheeseen oikeusministeriö on myös alkanut valmistella uutta rikoslain muutosta, jolla sukupuoli lisätään niiden vaikuttimien joukkoon, joiden perusteella rangaistusta (mistä tahansa) rikoksesta voidaan koventaa.¹¹³ Toimittajakunta näyttää suhtautuvan näihin toimiin suurelta osin myönteisesti, erityisesti kun on kyse verkkouhkailuun puuttumisesta.¹¹⁴ Lisäksi hallitus pohtii tarvetta tehostaa lähestymiskieltoja, joilla voidaan suojella henkilön henkeä, terveyttä, vapautta tai rauhaa kieltämällä lähestymiskieltoon määrättyä henkilöä tapaamasta suojattavaa henkilöä tai ottamasta häneen yhteyttä ja estää mahdollisia rikoksia. Hallitus selvittää, onko nykyisessä lainsäädäntökehyksessä puututtu riittävästi verkkovihakampanjoihin ja mahdollisuuksiin parantaa lähestymisrajoitusten vaikuttavuutta ja vähentää niiden rikkomisten määrää.¹¹⁵ Suomen Journalistiliitto on yhdessä mediatalojen ja alan liittojen kanssa perustanut tukirahaston, jolla autetaan uhkailun ja muun häirinnän kohteeksi joutuneita toimittajia.¹¹⁶ Euroopan neuvoston foorumilla journalismin suojelun ja toimittajien turvallisuuden edistämiseksi ei ole julkaistu uusia Suomea koskevia varoituksia vuoden 2020 oikeusvaltiokertomuksen jälkeen¹¹⁷, mutta tiedotusvälineiden moniarvoisuuden seurantavälineen raportin (MPM 2021) mukaan toimittajia häiritään yhä enemmän verkossa

¹⁰⁸ Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 10; Suomeen vuonna 2021 tehdyn vierailun yhteydessä muun muassa Suomen Journalistiliitolta, Medialiitolta ja Julkisen sanan neuvostolta saadut tiedot.

¹⁰⁹ Tietoa lainsäädäntöprosessista on osoitteessa <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM083:00/2020>

¹¹⁰ Oikeusministeriö (2020): *Julkisuuslain soveltamisalan laajentaminen – lausuntotiivistelmä*, s. 13; maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

¹¹¹ Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 9; Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 24–25.

¹¹² Lisätietoa muutoksesta on saatavilla osoitteissa [HE 226/2020 vp \(eduskunta.fi\)](https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM045:00/2019) ja <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM045:00/2019>

¹¹³ Lisätietoa muutoksesta on saatavilla osoitteissa [HE 7/2021 vp \(eduskunta.fi\)](https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM024:00/2019) ja <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM024:00/2019>

¹¹⁴ Vastaukset oikeusministeriön aloitteista (ks. alaviitteet 112 ja 113) järjestettyyn julkiseen kuulemiseen sekä maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

¹¹⁵ Suomen valtioneuvosto (2020), hallituksen teettämä selvitys ”Järjestelmällinen häirintä ja maalittaminen: Lainsäädännön arviointia”. Lisätietoja lähestymiskieltoa käsittelevästä työryhmästä on osoitteessa <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM015:00/2020>

¹¹⁶ Suomen journalistiliitto (3.12.2019): Journalistien tukirahasto aloitti toimintansa.

¹¹⁷ Euroopan neuvoston foorumi journalismin suojelun ja toimittajien turvallisuuden edistämiseksi.

lähinnä uhkauksilla ja herjauskampanjoilla ja erityisesti naistoimittajiin kohdistuu sukupuoleen perustuvaa sanallista häirintää ja heitä uhkaillaan seksuaalisella väkivallalla.¹¹⁸

IV. MUUT HALLITUSJÄRJESTELMÄN OSIEN KESKINÄISEEN VALVONTAAN LIITTYVÄT INSTITUTIONAALISET KYSYMYKSET

Suomi on yksikamarinen parlamentaarinen demokratia, jossa lainsäädäntöaloitteita voivat tehdä sekä hallitus että eduskunta (käytännössä useimmat lait perustuvat kuitenkin hallituksen esitykseen). Perustuslakituomioistuinta ei ole, vaan perustuslainmukaisuuden ennakoarvioinnin suorittavat valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan perustuslakivaliokunta¹¹⁹, joka arvioi eduskunnalle annettujen esitysten perustuslainmukaisuutta. Lisäksi kaikki tuomioistuimet voivat konkreettisissa tapauksissa arvioida perustuslainmukaisuutta jälkikäteen.¹²⁰ Oikeuskanslerilla, ihmisoikeuskeskuksella ja eduskunnan oikeusasiamiehellä on tärkeä rooli hallitusjärjestelmän osien keskinäisessä valvonnassa.

Vuonna 2020 hyväksytyn paremman sääntelyn toimintaohjelman tavoitteena on parantaa lainsäädännön laatua, suunnittelua ja läpinäkyvyyttä. Hallitus hyväksyi elokuussa 2020 paremman sääntelyn toimintaohjelman lainvalmistelun laadun ja avoimuuden parantamiseksi.¹²¹ Suunnitelmassa esitetään toimia, joilla tehostetaan lainsäädännön järjestelmällistä suunnittelua, kehitetään edelleen avoimuutta ja sidosryhmien kuulemista, kehitetään vaikutustenarviointeja ja järjestelmällistä lähestymistapaa jälkiarviointiin sekä lisätään teknologian ja digitalisaation hyötyjä lainsäädäntöprosessissa. Toimintaohjelman tueksi on laadittu toteuttamissuunnitelma¹²².

Covid-19-pandemian yhteydessä käyttöön otettujen valmiuslakiin perustuvien toimivaltuuksien ja muiden toimenpiteiden perustuslainmukaisuus on johdonmukaisesti tarkastettu etukäteen.¹²³ Valmiuslakiin perustuvien toimivaltuuksien käyttö on sallittua vain poikkeusoloissa. Hallitus voi yhteistoiminnassa presidentin kanssa todeta maassa vallitsevan poikkeusolot. Valmiuslakiin perustuvien toimivaltuuksien käyttöönotto tapahtuu useassa vaiheessa. Se edellyttää eduskunnan hyväksyntää sekä oikeuskanslerin ja perustuslakivaliokunnan suorittamaa perustuslainmukaisuuden ennakkotarkastusta.¹²⁴ Valmiuslakiin perustuvien toimivaltuuksien käytölle on asetettu useita ehtoja, kuten välttämättömyys ja oikeasuhteisuus, ja sen on oltava ajallisesti rajoitettua.

¹¹⁸ MPM 2021, Suomen maaraportti, s. 15.

¹¹⁹ Valiokunta koostuu kansanedustajista. Se kuulee säännöllisesti riippumattomia perustuslakiasiantuntijoita.

¹²⁰ Perustuslain 106 §:ssä säädetään, että ”[j]os tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa, tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle”.

¹²¹ Paremman sääntelyn toimintaohjelma.

¹²² Saatavilla osoitteessa https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/6319b68b-eb2a-4cf2-a88d-fdcf6b6773dd/4674d456-c494-48b3-b693-0b419e224882/LIITE_20200818131744.pdf

¹²³ Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 11–12.

¹²⁴ Toimenpide on hyväksyttävä kaksivaiheisessa menettelyssä, jossa hallitus antaa ensin käyttöönottoasetuksen, jossa määritellään sovellettavat toimivaltuudet ja joka annetaan määräajaksi, enintään kuudeksi kuukaudeksi. Oikeuskansleri tarkastaa asetuksen perustuslainmukaisuuden. Asetus annetaan tämän jälkeen eduskunnan käsiteltäväksi, joka pitää sen voimassa tai kumoaa sen. Sitä käsitellään useissa eduskunnan valiokunnissa, kuten perustuslakivaliokunnassa, jonka lausunto on sitova. Jos asetus hyväksytään, valtioneuvosto voi antaa täytäntöönpanoasetuksen, jossa määritellään, miten toimivaltaa sovelletaan. Myös täytäntöönpanoasetus annetaan oikeuskanslerin tarkastettavaksi ja eduskunnalle hyväksyttäväksi tai hylättäväksi.

Valmiuslakiin perustuvia toimivaltuuksia sovellettiin 16. maaliskuuta–16. kesäkuuta 2020¹²⁵, ja poikkeusolojen todettiin vallitsevan uudelleen 1. maaliskuuta–27. huhtikuuta 2021 välisenä aikana¹²⁶. Suurin osa covid-19-pandemian yhteydessä toteutetuista toimenpiteistä perustui tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä annettuun lainsäädäntöön.¹²⁷ Oikeuskansleri totesi, että oikeusvaltioperiaatetta on yleisesti ottaen noudatettu hyvin, vaikka joitakin ongelmia havaittiin. Näitä olivat muun muassa tavallisen lainsäädännön liian laaja soveltaminen ja valmiuslakiin perustuvien toimenpiteiden riittämättömät perustelut joissakin tilanteissa.¹²⁸ Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että poikkeusoloja koskevaa sääntelyä on tarkistettava perusteellisesti nykyisten poikkeusolojen päätyttyä.¹²⁹

Laki, jolla selvennetään toimivallan jakoa oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen välillä, on tulossa eduskunnan käsittelyyn.¹³⁰ Oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies ovat kaksi riippumatonta laillisuuden ja perusoikeuksien toteutumisen valvojaa, joista säädetään Suomen perustuslaissa. Niiden tehtävät ovat samantapaisia ja yhdenmukaisia ja koskevat viranomaisten toiminnan laillisuuden valvontaa. Molempien tehtävänä on valvoa, että valtioneuvosto, tuomioistuimet ja muut viranomaiset noudattavat julkista tehtävää hoitaessaan laillisuus- ja oikeusvaltioperiaatetta.¹³¹ Käytännössä niiden tehtävät ovat kuitenkin jonkin verran erikoistuneet.¹³² Vuonna 2018 käynnistettiin uudistus, jonka tavoitteena on vähentää näiden instituutioiden tehtävien päällekkäisyyttä ja mahdollistaa niiden pidemmälle menevä erikoistuminen. Covid-19-pandemia on viivästyttänyt uudistuksen hyväksymistä; se on tulossa eduskunnan käsittelyyn syksyllä 2021.¹³³ Sekä eduskunnan oikeusasiamies että oikeuskansleri ovat edistäneet uudistusta aktiivisesti, koska sen odotetaan myös tehostavan niiden tehtäviä. Covid-19-pandemian yhteydessä työmäärä on kasvanut merkittävästi, koska molemmille instituutioille on tehty kanteluja viranomaistoimenpiteistä. Oikeuskansleri joutui myös tarkastamaan ennakolta covid-19-pandemiaan liittyvän lainsäädännön lainmukaisuuden.¹³⁴

Syksyllä 2021 valitaan uusi kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta, jolla on tärkeä merkitys kansalaisyhteiskunnan tilan kannalta. Kansalaisyhteiskunnan tilaa Suomessa pidetään avoimena.¹³⁵ Uutta lainsäädäntöä koskevien virallisten kuulemisten lisäksi Suomessa on pitkät perinteet kansalaisjärjestöjen osallistumisesta hallituksen politiikan valmisteluun, vaikka niiden osallistumisaste vaihtelee valtiollisen toimielimen mukaan.¹³⁶ Yksi mekanismeista, joilla pyritään osallistamaan kansalaisyhteiskuntaa

¹²⁵ Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 11.

¹²⁶ Valtioneuvoston päätökset VNK/2021/21, 1.3.2021, ja VNK/2021/48, 27.4.2021.

¹²⁷ Maavierailun yhteydessä saadut tiedot. Monet lainsäädäntömuutokset hyväksyttiin noudattaen tavallista lainsäätämisyjärjestystä, jossa sovellettiin tiettyjä muutoksia, esimerkiksi lyhennettyä kuulemismenettelyä. Ne olivat voimassa määräajan, yleensä kesäkuun tai joulukuun loppuun asti, ja niitä jatkettiin tai ne uusittiin covid-19-pandemian jatkuessa.

¹²⁸ Maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

¹²⁹ Maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

¹³⁰ Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 12.

¹³¹ Kumpikin voi nostaa syytteen tuomaria vastaan lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa.

¹³² Oikeuskanslerin nimittää tasavallan presidentti, ja oikeuskanslerin erityistehtävänä on valvoa valtioneuvoston toimintaa. Eduskunnan oikeusasiamiehen valitsee eduskunta, ja hänellä on laajat valtaoikeudet toteuttaa jatkotoimia kansalaisten tekemien kantelujen perusteella. Lisäksi oikeuskansleri vastaa eduskunnalle esitettävien säädösehdotusten lainmukaisuuden ennakoivalvonnasta.

¹³³ Maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

¹³⁴ Oikeuskanslerin panos oikeusvaltiokertomukseen 2021; maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

¹³⁵ CIVICUSin luokitus, jossa käytetään viisiportaista asteikkoa: avoin, kaventunut, estetty, tukahdutettu tai suljettu.

¹³⁶ Maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

päätöksentekoprosessiin, on kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta, jonka tehtävänä on edistää viranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan välistä vuorovaikutusta ja parantaa kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä. Neuvottelukunta koostuu kansalaisjärjestöjen¹³⁷ ja useiden valtion viranomaisten edustajista. Neuvottelukunta antaa kansalaisyhteiskuntapolitiikkaa koskevia suosituksia, jotka viranomaiset sen mukaan ottavat asianmukaisesti huomioon.¹³⁸ Edellisen neuvottelukunnan toimikausi päättyi helmikuussa 2021, ja uusi neuvottelukunta valitaan syksyllä 2021. Edellinen neuvottelukunta keskittyi kahteen pääaiheeseen: kansalaisjärjestöjen riippumattomuuden vahvistamiseen ja globalisaation vaikutukseen kansalaisyhteiskunnan järjestöihin.

¹³⁷ Tavoitteena on edustaa mahdollisimman monia eri kansalaisjärjestöjä.

¹³⁸ Maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

Liite I: Lähteet aakkosjärjestyksessä*

* *Luettelo oikeusvaltiota koskevaan vuoden 2021 vuosikertomukseen liittyvän kuulemisen yhteydessä saaduista vastauksista on saatavilla osoitteessa (<https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism/2021-rule-law-report-targeted-stakeholder-consultation>).*

CEPEJ (2020): *Study on the functioning of the judicial systems in the EU Member States.*

Civicus: Monitor tracking civic space – Finland (<https://monitor.civicus.org/country/finland/>).

Direktiivi (EU) 2010/13 audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoamista koskevien jäsenvaltioiden tiettyjen lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta (audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi).

Direktiivi (EU) 2019/1937 unionin oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta.

Euroopan komissio (2020): *Oikeusvaltiokertomus: Suomi.*

Euroopan komissio (2021): *EU:n oikeusalan tulostaulu.*

Euroopan neuvosto, Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists – Finland (<https://www.coe.int/en/web/media-freedom/finland>).

GRECO (2017): *Viides arviointikierron – Korruption ehkäiseminen ja integriteetin edistäminen valtionhallinnossa (ylimmissä johtotehtävissä) ja lainvalvonnasta vastaavissa viranomaisissa – Arviointiraportti – Suomi.*

Hirvola, Aino, Mikkonen, Salla, Skippari, Mika ja Tiensuu, Paul (2021), ”Kohti avoimempaa lobbausta: Lobbauksen nykytila Suomessa valtiollisella tasolla” (julkaisusarjassa ”Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita, 2021”) (https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162855/OM_2021_6_SO.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

OECD (2017), *Implementing the OECD anti-bribery convention. Phase 4 two-year follow-up report: Finland* (<https://www.oecd.org/corruption/Finland-phase-4-follow-up-report-ENG.pdf>).

OECD (2020), Bribery and corruption news, OECD recognises Finland’s commitment to combat corruption, but is concerned about lack of foreign bribery enforcement (20.10.2020) (<https://www.oecd.org/corruption/oecd-recognises-finland-s-commitment-to-combat-corruption-but-is-concerned-about-lack-of-foreign-bribery-enforcement.htm>).

OECD (2020), *Implementing the OECD anti-bribery convention. Phase 4 written follow-up report by Finland* ([https://one.oecd.org/document/DAF/WGB\(2019\)3/final/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/WGB(2019)3/final/en/pdf)).

Oikeuskansleri (2021): *Oikeuskanslerin panos oikeusvaltiokertomukseen 2021.*

Oikeusministeriö (2019): *Lehdistötiedote Avoimuusrekisterin valmistelu alkaa* (12.3.2019) (<https://oikeusministerio.fi/-/avoimuusrekisterin-valmistelu-alkaa>).

Oikeusministeriö (2019): *Valtioneuvoston hankeikkuna (avoimuusrekisteri)* (<https://oikeusministerio.fi/en/project?tunnus=OM033:00/2019>).

Oikeusministeriö (2020): *Julkisuuslain soveltamisalan laajentaminen – lausuntotiivistelmä 2020:13* (https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162509/OM_2020_13_ML.pdf?sequence=1).

Oikeusministeriö: *Korruptiontorjunta Suomessa* (<https://korruptiontorjunta.fi/korruptiontorjunta-suomessa>).

Oikeusministeriön lehdistötiedote (2020) ”Työryhmä valmistelee korruptionvastaista strategiaa” (24.4.2020, saatavilla suomeksi ja ruotsiksi). (<https://valtioneuvosto.fi/-/1410853/tyoryhma-valmistelee-korruptionvastaista-strategiaa>).

Oikeusministeriön lehdistötiedote (2021) ”Korruptiota torjutaan kokonaisvaltaisesti ja pitkäjänteisesti” (<https://oikeusministerio.fi/-/korruptiota-torjutaan-kokonaisvaltaisesti-ja-pitkajanteisesti>).

Suomen journalistiliitto (3.12.2019): *Journalistien tukirahasto aloitti toimintansa* (<https://journalistiliitto.fi/fi/journalistien-tukirahasto-aloitti-toimintansa/>).

Suomen valtioneuvosto (2019): *Hallituksen toimintasuunnitelma: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta.*

Suomen valtioneuvosto (2020), hallituksen teettämä selvitys *Järjestelmällinen häirintä ja maalittaminen: Lainsäädännön arviointia* (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162579>).

Suomen valtioneuvosto (2020), *Paremmän sääntelyn kokonaisvaltaisen ohjelman toteuttamissuunnitelma* (https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/6319b68b-eb2a-4cf2-a88d-fdcf6b6773dd/4674d456-c494-48b3-b693-0b419e224882/LIITE_20200818131744.pdf).

Suomen valtioneuvosto (2020): *Paremmän sääntelyn toimintaohjelma* (<https://valtioneuvosto.fi/-/1410853/paremmän-saantelyn-toimintaohjelmalla-tehostetaan-lainvalmistelua>).

Suomen valtioneuvosto (2020): *Selvitys julkisen oikeusavun tulo- ja vaikutuksista* (<https://tietokayttoon.fi/-/selvitys-julkisen-oikeusavun-tulo-ja-vaikutuksista>).

Suomen valtioneuvosto (2021): *Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2020.*

Suomen valtioneuvosto (2021): *Virkamieseettinen toimintaohje* (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163089>).

Syyttäjälaitos (2019): Lehdistötiedote ”Syyttäjälaitos aloittaa toimintansa yhtenä virastona 1. lokakuuta” (30.9.2019), (<https://syyttajalaitos.fi/-/syyttajalaitos-aloittaa-toimintansa-yhtena-virastona-1-lokakuuta>).

Syyttäjälaitos (2021): *Syyttäjälaitoksen tilinpäätös 2020.*

Tiedotusvälineiden moniarvoisuuden ja vapauden keskus (2021): *Media pluralism monitor 2021* (<https://cmpf.eui.eu/media-pluralism-monitor/mpm-2021/>).

Toimittajat ilman rajoja – Suomi (<https://rsf.org/en/finland>).

Transparency International (2021), *Korruptioindeksi 2020.*

Tuomarineuvostojen eurooppalainen verkosto (ENCJ) (2021): *ENCJ Contribution for the 2021 European Commission Rule of Law report.*

Työ- ja elinkeinoministeriö (2020): *Korruptiontorjuntaopas pk-yrityksille* (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162227>).

Valtiontalouden tarkastusvirasto: *Vaali- ja puoluerahoituksen valvonta* ([Vaali- ja puoluerahoitusvalvonta \(vaalirahoitusvalvonta.fi\)](https://vaali-ja-puoluerahoitusvalvonta.fi)).

Valtiovarainministeriö (2021): *Työryhmä ilmoituskanavapalvelun perustamiseksi unionin oikeuden rikkomisesta ilmoittaville henkilöille* (https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/3476e3a2-b415-4704-b68a-1a451c15bf6b/ad5d57c2-418f-4652-9daf-71fc01b821d0/ASETTAMISPAATOS_20210429060832.pdf).

Valtiovarainministeriö (2021): *Vieraanvaraisuudesta, eduista ja lahjoista* ([Määräys tai ohje \(vm.fi\)](https://vaara.fi)).

Viestinnän pääosasto (2020), *Korruptiota koskeva erityiseurobarometri 502;*

Viestinnän pääosasto (2020): *Flash-eurobarometri 482: Yritysten suhtautuminen korruptioon EU:ssa.*

YLE (12.5.2021): *Traficom irtisanoo enintään 56 henkeä* (<https://yle.fi/uutiset/3-11929800>).

Liite II: Maavierailu Suomeen

Komission yksiköt järjestivät maaliskuussa 2021 virtuaalikokouksia seuraavien tahojen kanssa:

- Edellisen kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan puheenjohtaja
- Julkisen sanan neuvosto
- Kansallinen audiovisuaalinen instituutti
- Keskusrikospoliisi
- Korkein oikeus
- Korruptionvastainen yhteistyöverkosto
- Liikenne- ja viestintäministeriö
- Liikenne- ja viestintävirasto Traficom
- Oikeusasiamies
- Oikeuskansleri
- Oikeusministeriö
- Rahanpesun selvittelykeskus
- Sosiaali- ja terveysministeriö
- Suomen Asianajajaliitto
- Suomen journalistiliitto
- Suomen Medialiitto
- Suomen tuomariliitto
- Syyttäjälaitos
- Transparency International Suomi
- Tuomarinkoulutuslautakunta
- Tuomioistuinvirasto
- Työ- ja elinkeinoministeriö
- Valtioneuvoston kanslia
- Valtiovarainministeriö

* Lisäksi komissio tapasi seuraavien organisaatioiden edustajia useissa horisontaalisissa tapaamisissa:

- Amnesty International
- Center for Reproductive Rights
- CIVICUS
- Civil Liberties Union for Europe (Euroopan kansalaisvapauksien liitto)
- Civil Society Europe -järjestö
- Euroopan kirkkojen konferenssi
- EuroCommerce
- European Center for Not-for-Profit Law
- Lehdistön ja tiedotusvälineiden vapauden eurooppalainen keskus
- Euroopan kansalaisfoorumi (European Civic Forum)
- Euroopan journalistiliitto
- European Partnership for Democracy
- Euroopan nuorisofoorumi
- Front Line Defenders (Ihmisoikeuspuolustajat)
- Human Rights House Foundation
- Human Rights Watch
- ILGA-Europe

- Kansainvälinen lakimieskomissio (ICJ)
- Kansainvälinen ihmisoikeusliitto (FIDH)
- Kansainvälisen perhesuunnittelujärjestöjen liiton eurooppalainen verkosto (IPPF EN)
- Kansainvälinen lehdistöinstituutti (IPI)
- Netherlands Helsinki Committee
- Open Society European Policy Institute
- Philanthropy Advocacy
- Protection International
- Toimittajat ilman rajoja
- Transparency International EU